

Reflectie op het functioneren van het SamenwerkingsVerband (SWV) Passend Onderwijs Zuid-Kennemerland primair onderwijs

Toetsingscommissie: Arnold Dermout Cramer, Igor Verettas en Wianne Brandt
mei 2019

Verantwoording werkwijze toetsingscommissie SWV PO-ZK

In april is de toetsingscommissie gestart met het uitwerken van het toetsingskader, welke gebaseerd is op het Ondersteuningsplan 'Goed onderwijs maak je samen', dat is opgesteld door Maroes Albers. Dit toetsingskader geeft handvatten om naar het functioneren van het samenwerkingsverband te kijken vanuit vier verschillende perspectieven:

- vanuit de leerling
- vanuit de samenleving
- vanuit de samenwerking tussen de schoolbesturen
- vanuit de samenwerking met externe stakeholders

De toetsingscommissie is op basis van (het aansluiten bij) twee groepsgesprekken met schooldirecteuren/ondersteuners en individuele gesprekken met schooldirecteuren, gesprekken met beleidsambtenaren, onderwijsconsulenten, het CJG, coördinator leerplicht, secretariaat, bestuurders en de directeur van SWV (zie bijlage voor gesprekspartners) tot bijgaande reflectie en advies gekomen.

In onderstaande reflectie en aanbevelingen zijn de verschillende perspectieven samengenomen, daar waar relevant is op een afzonderlijk perspectief ingegaan.

Hoofdboodschap:

Het is goed dat passend onderwijs gaat over alle leerlingen met en zonder gerichte (zorg) ondersteuningsbehoefte; de wijze waarop het leerkrachten en directeuren lukt binnen de huidige randvoorwaarden daar invulling aan te geven bepaalt met name het succes van passend en aansluitend onderwijs voor iedereen. Het is met name de 'systeemwereld' die realisatie van de bedoeling mede (negatief) beïnvloed. Het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs PO (hierna te noemen: SWV) ondersteunt op effectieve wijze binnen de gegeven (meestal niet) beïnvloedbare systeemgrenzen.

Doelstelling 1: Goed onderwijs vormt de basis

Passend onderwijs gaat over het aansluiten bij de onderwijsbehoeften van leerlingen en de wijze waarop dit is georganiseerd en gefinancierd. Dit betreft niet alleen de 'zorgleerlingen', maar alle leerlingen in onze regio. Het primair onderwijs heeft een belangrijke taak kinderen in de leeftijd van 4 – 12 jaar te begeleiden in hun eigen ontwikkelingsproces. Het ontwikkelen van kinderen (onderwijs) is daarmee het primaire proces. De kwaliteit van de leerkrachten bepaalt voornamelijk in welke mate dat over de breedte van leerlingen ook lukt. De benodigde zorg- en ondersteuningsstructuur die bepaalde kinderen daarbij nodig hebben, moet een optimaal ontwikkelproces bij deze kinderen mogelijk maken.

Het SWV voegt op dit moment met name expertise toe m.b.t. het passend kunnen maken en het kunnen organiseren van de benodigde ondersteuning aan degenen die over het ontwikkelingsproces gaan, namelijk leraren en besturen. Ook leggen zij verbanden tussen de verschillende spelers (scholen onderling, scholen met zorgpartners), zodanig dat er passende oplossingen komen voor individuele gevallen, zodat zij weer kunnen deelnemen aan het onderwijsproces. Wij horen veel waardering voor de ondersteuning die SWV biedt middels de consulenten aan de IB-ers. Ook het feit dat er een opleidings/workshopprogramma wordt aangeboden wordt als een goede rol van het SWV gezien. Daarbij zijn er een paar aanbevelingen:

1. het zou goed zijn het opleidingsaanbod van het SWV af te stemmen met de programma's van de Academies van de koepelscholen. Nu is er sprake van dubbeling in aanbod, en versnippering van deelname. Wat is de focus en hoe wordt dit gecommuniceerd?
2. de workshops worden soms als te vrijblijvend en te algemeen ervaren (weinig interactie over wat het voor de praktijk betekent).
3. IB-ers geven aan behoefte te hebben aan intervisie op gebiedsniveau.
4. voor aantal onderwerpen is wellicht een gebiedsworkshop, met grote deelname van leerkrachten, effectiever. Dan kan individueel leren van leerkrachten gekoppeld worden aan de doorontwikkeling van een school (geeft namelijk bodem voor een vervolgesprek: hoe gaan wij met dit issue om in onze school? wat is onze visie daarop?).

Wij adviseren het SWV steeds bewust te blijven van een goede balans tussen het primaire proces (namelijk het equiperen van leerkrachten en besturen) en het secundaire proces (inzetten op

organiseren en adviseren van de zorgstructuur), omdat het risico bestaat dat de focus verschuift naar de zorgstructuur. Overigens is dat een onderwerp waar je als partijen (SWV, scholen, zorgpartners en gemeenten) een gezamenlijke visie op zou moeten hebben: hoe verhoudt onderwijs en zorg zich tot elkaar, waar schuurt het. Het SWV agendeert dit vraagstuk ook in overleg met de gemeenten (dat doet zij goed), waarbij de voortgang van dit proces zich traag ontwikkelt.

Als 'goed onderwijs de basis vormt' voor passend onderwijs moet de focus van het SWV ook goed onderwijs zijn. M.a.w. goed onderwijs met zo minimale mogelijke inzet van zorg. Soms kan het eerder 'overplaatsen' van een leerling naar een andere school (andere kwaliteit leerkrachten, ander leersysteem) vanuit dat oogpunt passender zijn dan het versterken van de zorgstructuur op de 'aanvangsschool'.

Doelstelling 2: Passend onderwijs in relatie met de zorg voor jeugd

Om tot een goede ondersteuning te komen is het van belang dat er goed wordt samengewerkt met alle partijen die een rol in de aanpak of oplossing van een vraagstuk hebben. Om goed samen te kunnen werken moet er sprake zijn van een constructieve relatie en van een gezamenlijk belang en voordeel om samen te werken. Alle gesprekspartners geven aan dat ze een goede relatie hebben met het SWV: het SWV heeft de juiste tone of voice, laat bereidheid zien tot samenwerken, is open en transparant, toegankelijk, respectvol, rolbewust en heeft oog voor de verschillende belangen. Daarnaast heeft het SWV constructieve relaties weten te leggen met de verschillende spelers: besturen, directeuren, IB-ers, CJG, leerplicht, ouders en beleidsambtenaren. Het SWV is er in geslaagd vanuit visie een goed samenwerkingsklimaat te laten ontstaan.

Het is van belang alert te zijn en te blijven op rolvastheid van het SWV, die zich kenmerkt door het leveren van toegevoegde waarde aan spelers binnen scholen. Zij zijn niet verantwoordelijk voor het ontstaan van bijvoorbeeld een kernteam die zorgbehoeften en zorgvragen met elkaar bespreekt, maar kunnen wel ondersteunen als een school behoefte heeft aan een kernteam. De schooldirectie is bij zulke activiteiten altijd eindverantwoordelijk.

Voor een volgende stap in verdieping van de samenwerking en het reflecteren op hoe en waarop spelers samenwerken, zou het SWV de wijze van samenwerken kunnen agenderen. Soms heeft een school irreële verwachtingen van een CJG-coach, wat een effectieve samenwerking in de weg staat. Ook knelpunten rond financiering kunnen dan worden besproken. Daarmee draagt het SWV bij aan het lerend vermogen en kunnen en durven reflecteren op samenwerking, met als doel dat de spelers zelf scherp zijn op effectieve samenwerking en zelf scherpte ontwikkelen wie is aan zet en waarom. Daarbij gaat het vooral om samenwerkingsafspraken met elkaar te maken, en niet om het uitwerken in regels en protocollen.

Doelstelling 3: Dekkend netwerk

Een dekkend netwerk met mogelijkheden om kinderen een passende plek te bieden, waardoor zij zich maximaal kunnen ontwikkelen, is noodzakelijk om tot een optimale matching te komen. De toezichtcommissie heeft het beeld gekregen dat er sprake is van een dekkend netwerk en als er 'gaten' gevonden worden, het SWV inspanning levert het netwerk dekkend te krijgen. Ook wordt aangegeven dat het aantal thuiszitters of verwijzingen naar speciaal onderwijs een normaal karakter laat zien (niet zorgwekkend is). De doelgroep waar het netwerk nog niet in voldoende mate in voorziet is een beperkte groep hoogbegaafde leerlingen en 'ZMOLK-ers.'

Het tijdig en zo vroeg als mogelijk is plaatsen van kinderen op de juiste plek is helpend voor alle partijen: het kind, de ouders en de school. Daarin zijn een paar thema's die het SWV wellicht zou kunnen agenderen, namelijk:

- ouders moeten toestemming geven voor overdracht dossier naar een andere school en doen dat niet (altijd); dit is echter wel nodig voor een transparante plaatsing en weging of de nieuwe school wel in een passende ondersteuning kan voorzien. Daarnaast is transparantie helpend om een goede begeleiding te kunnen organiseren.
- Overdracht/diagnostiek vanuit de peuterspeelzaal zou van goede kwaliteit moeten zijn. Afstemming lijkt wenselijk.

De invulling van het IKC is in deze regio betreft SBO en SO klassen en onderwijs-zorgklassen (1 leerkracht, 6 leerlingen en 2 pedagogen). Met name de onderwijs-zorgklassen zijn (voor de gemeente) onduidelijk. Deze zorgklassen (bij Kenter) worden gefinancierd uit de Jeugdwet, en daarmee door de gemeenten, die nu geen rol hebben bij de verwijzing naar deze zorgklassen. Daardoor overheerst op dit moment de financiële discussie, los van de inhoud en toegevoegde waarde van het IKC. Een gedeelde visie zou daarin helpend zijn. Het SWV zwengelt deze discussie terecht aan.

Doelstelling 4: Passend arrangeren

Een goed triadeproces helpt bij het vinden van een passende plek en helpt bij de totstandkoming van een gedragen triadebesluit. In de triade zijn een drietal spelers cruciaal: de aanvangsschool (vaak de IB-er), de ouders en de nieuwe school (de ontvangende school). Voor een school is het niet altijd eenvoudig een feitelijk en congruente analyse neer te leggen; het kind ontwikkelt zich en de context (bijvoorbeeld de leerkracht) verandert. Voor het gesprek tussen ouders en de professionals (school en zorgpartij(en)) is het belangrijk dat de professionals een min of meer zelfde boodschap hebben. Het SWV heeft in deze gesprekken een toegevoegde waarde door de neutrale adviserende rol die zij daarin in kunnen nemen. Ouders hebben vaak te hoge verwachtingen van een school en niet reële verwachtingen over mogelijkheden van hun eigen kind. Deze neutraliserende rol van de consultants wordt ook zeer gewaardeerd. Het is wellicht een aandachtspunt voor de consultant om in het triadeproces steeds te zoeken naar eenduidige beeldvorming. Ook is het de vraag in hoeverre het kind hier zelf ook een rol in kan hebben; op dit moment zijn leerlingen niet aanwezig bij TLV-aanvragen.

De afstemming tussen de 'aanvangsschool' en de 'ontvangende school' vindt in de regel tussen de scholen plaats. Het bellen van ouders om hun ervaring te horen m.b.t. overplaatsing van hun kind, wordt nu door het SWV gedaan. De uitkomsten zijn weergegeven in de zelfevaluatie. Nagedacht kan worden over meer frequente terugkoppeling van deze informatie. Daarnaast is de ontvangende school vaak niet aanwezig bij de triade. Het lijkt ons raadzaam te bekijken of een warme overdracht in aanwezigheid van de ouders meer mogelijk is.

Ook kunnen wij ons voorstellen dat er duidelijk wordt afgesproken in welke gevallen en bij welke behaalde resultaten/condities een kind teruggeplaatst zou moeten worden. Vaak gaat het dan om (tijdelijke) plaatsingen bij een SBO-school. Soms is er rust nodig, moet een kind begeleid worden, maar kan het daarna terug naar de 'aanvangsschool'. Er moet dan wel nagedacht worden over welke condities ingevuld moeten zijn, om een terugval te voorkomen en een ingezette ontwikkelingslijn door te trekken. Het SWV zou hier een bemiddelende rol in kunnen nemen in het proces van overdracht naar een andere school.

Doelstelling 5: Ouders

Een goede communicatie tussen leerling, ouders en scholen is belangrijk, met name over de analyse van de situatie en gedrag van het kind en de verwachtingen t.a.v. specifieke ondersteuning wat een school daarin te bieden heeft. Daarin spelen verschillende belangen:

- school: wil ondersteuning in de klas leveren mits voldoende ondersteuning georganiseerd kan worden én het functioneren van de klas niet in grote mate verstoord,
- ouders: hun kind heeft recht op passende ondersteuning.

Deze verschillende belangen en invalshoeken zorgen ervoor dat er meningsverschillen kunnen ontstaan. Het SWV neemt hierin een informatieve, adviserende en bemiddelende rol in, door de inzet van consultants en bijvoorbeeld het Onderwijsloket.

De communicatie kan wellicht verder ondersteund worden vanuit het SWV door meer bekendheid te geven aan wat het SWV kan betekenen voor alle partijen, vanuit de school ouders te stimuleren bij vragen contact op te nemen met het SWV en in het leerprogramma expliciet aandacht te besteden aan 'wijze van én niveaus van communicatie en interactie'

Doelstelling 6: Verdeling van de ondersteuningsmiddelen

Ondersteuningsmiddelen worden via een leerlingenverdeelsleutel aan de scholen (via besturen) toegekend, minus een bedrag wat wordt ingezet voor het samenwerkingsverband. Scholen geven aan dat deze middelen voor verreweg het grootste deel worden ingezet voor de inzet van meer personeel en voor een kleiner deel voor middelen en onderzoeken. Hoe de middelen uiteindelijk binnen de scholen worden toegekend verschilt per school of stichting; daar heeft het SWV terecht geen beslissende rol in.

In een aantal gesprekken is naar voren gekomen dat niet alle leerkrachten en/of IB-ers weten dat er gelden zijn, hoeveel dat is en op welke wijze ze daar een beroep op kunnen doen. De rondgang van SWV om daar inzicht in te geven helpt daarbij.

De vraag die wellicht eens onderzocht zou kunnen worden is of enkel een verdeling naar leerlingenaantal gezien de problematiek de meest zuivere is; gebiedskenmerken kunnen wellicht inzichtelijk maken waar de opgave voor scholen tot aanbieden van breed passend onderwijs groter

is dan in andere gebieden. Uiteraard moet gewaakt worden dat de oorspronkelijke gedachte van het schoolmodel overeind blijft en een minimum aan bureaucratie gewaarborgd is.

Doelstelling 7: Samenwerkingsverband passend onderwijs Zuid-Kennemerland

De kwaliteit van een samenwerkingsverband wordt bepaald door rolzuiverheid/rolvastheid en of de geleverde diensten ook daadwerkelijk van toegevoegde waarde zijn voor haar opdrachtgevers (de scholen). Daar hebben wij in de breedte enkel en alleen positieve geluiden over gehoord, zowel over de kwaliteit van de directeur, de consultants en andere ondersteuners.

- goede zuivere en rolvaste houding van SWV; de medewerkers SWV houden de verantwoordelijkheid waar deze hoort en nemen deze verantwoordelijkheid niet over,
- er wordt gestuurd op samenwerking en toegevoegde waarde, zonder doorzettingmacht te hebben,
- een grote meerwaarde zit in het verbinden van alle deelnemers van het SWV en het beschikbaar stellen van expertise naar behoefte.

Bijlage 1: Verantwoording van werkwijze

De reflectie en aanbevelingen zijn tot stand gekomen op basis van drie bronnen:

1. bestuderen stukken; Ondersteuningsplan Passend onderwijs SWV PO-ZK 2018-2022, Zelfevaluatie passend onderwijs SWV PO-ZK kalenderjaar 2018, Activiteitenplan schooljaar 2018-2019, evaluatieformulieren toelaatbaarheidsverklaringen (n.a.v. telefonisch contact ouders), evaluatie activiteiten schooljaar 2017-2018, concept ondersteuningsplan 2019-2023, verantwoordingsformulieren passend onderwijs middelen (besturen).
2. bijwonen groeps gesprekken schooldirecteuren
3. interviews

Het eindconceptadvies is besproken en getoetst met Maroes Albers.

Groepsgesprekken

- deelnemers gebiedsgesprek Haarlem Noord op 9 april
- deelnemers gebiedsgesprek Schalkwijk op 4 april

Individuele gesprekken

- Hanneke van Noort; beleidsmedewerker gemeente Haarlem
- Rogier van der Tweel, beleidsmedewerker gemeente Bloemendaal
- Annelot Jonges, beleidsmedewerker gemeente Heemstede
- Hanneke van der Meer, coördinator leerplicht Haarlem
- Floor van Blitterswijk, CJG Heemstede
- Arnold Peet, CJG Haarlem/ Bloemendaal
- Barbara de Munnik, directeur Prof. Dr. Gunningschool so
- Reinier Bos, directeur De Parel en Van Voorthuijsenschool
- Wendela Weel; gedragsconsulent SWV
- Henriette Lemmen; ouderconsulent SWV
- Petra den Boer; ouder/gedragsconsulent SWV
- Johanneke Mijnhardt; onderwijsconsulent SWV
- Floor Oostendorp; onderwijsconsulent SWV
- Ria Robison; secretariael medewerker SWV
- Renate Vendrig, directeur Jenaplanschool
- John van Veen, bestuurder Jong Leren, voorzitter bestuur SWV
- Ben Custers, bestuurder Salomo
- Yvette Loog, directeur Antoniuschool, vertegenwoordiger eenpitters